

Sarastro rokona

Zubin Mehta újra Budapesten

Úgy mondják, hogy *A varázsfuvola* Sarastroja azonos Zarathusztrával, a perzsa zoroasztrizmus prófétájával. Követői az ókori világ legjelentősebb vallásának hívei voltak; egy nagyobb csoportja az iszlám térhódításakor a mai Irán területéről Indiába vándorolt. Leszármazottaik – a párszik – napjainkban Mumbaiban (Bombay) és környékén élnek, s bár létszámuk az indiai lakossághoz képest elenyésző, a modern India egyik legbefolyásosabb népcsoportjának tartják. Közéjük tartozik napjaink egyik legnevesebb karmestere, Zubin Mehta, aki április 2-án lép fel a Budapesti Tavasz Fesztiválon.

➡ Molnár Szabolcs

Zubin Mehta párszi család gyermekeként, 1936-ban született Mumbaiban. Apja, Mehli Mehta hegedűművész volt, a Bombayi Szimfonikusok alapítója. Zubin korán távol került otthonától, tizennyolc évesen Hans Swarowsky bécsi karmester-iskolájába vették fel. Itt ismerkedett meg Claudio Abbadóval és a csodakamasz Daniel Barenboimmal. Csoporttársaihoz hasonlóan Mehta számára is hamar megnyílt a nagyvilág, versenysikerrel és jó zenekarok élén szerzett tapasztalatokkal a háta mögött vágott neki a hatvanas éveknél: 1958-as bécsi debütálása után megnyerte a liverpooli karmesterversenyt, és azonnal asszisztensi állást kapott a város szimfonikus zenekaránál. Innen utazott 1960-ban Montrealba, hogy elfoglalja a Montreali Szimfonikusok zeneigazgatói állását, még mindig csak huszonnégy évesen. 1967-ig maradt itt, de mint generációjának majd minden állás-halmozó és nagy teherbírási ifjú dirigense, ő is szívesen vállalt ilyen-olyan megbízatásokat. 1961-ben például másodkarmester lett a Los Angeles-i Filharmonikusoknál. Az ügy kisebb vihart kavart, mivel az együttes kijelölt zeneigazgatójával, Solti Györggyel „elfelejtettek” konzultálni a kinevezésről. (A Los Angeles-i Filharmonikusok hivatalos története szerint egyébként az Eduard van Beinum- és a Zubin Mehta-éra közötti időszakban [1959–1962] a zeneigazgatói poszt be sem volt töltve.) A sértett Solti tiltakozása jeléül hamarosan le is köszönt, majd 1962-ben magát Mehtát nevezték ki zeneigazgatónak, aki egészen 1978-ig a posztján maradt.

A városhoz, Los Angeleshez persze szerződése lejártával sem lett hűtlen, az évből több hónapot ma is a városban tölt, ám 1978-ban visszautasíthatatlan ajánlatot kapott az Egyesült Államok keleti partjáról. A New York-i Filharmonikusok zeneigazgatói és vezető karmesteri teendőinek ellátására kérték fel; ennek 1991-ig tett eleget, a zenekar történetének leghosszabb ideig regnáló vezetőjeként. Mindezzel párhuzamosan azonban elindult egy másik, máig gyümölcsöző együttműködés is, amely Mehta karrierjének legnagyobb fejezetévé vált. 1969-től zenei tanácsadóként, 1977-től zeneigazgatóként, 1981-től pedig örökös zeneigazgatóként dolgozott, illetve dolgozik az Izraeli Filharmonikusok mellett.

Két kapcsolat

Érdekes Kroó György jellemzése, ő ilyenek látta Mehtát 1985-ben a New York-iak, majd két évvel később az Izraeli Filharmonikusok budapesti fellépésén: „Zubin Mehta nagyságrendjét mi sem jelzi inkább, mint hogy méltó tud lenni a New York-i Filharmonikusokhoz, hogy a művek ismerete terén, technikailag, zeneileg, a rugalmasság, a mozgékonyág tekintetében egyaránt partnerévé tud lenni, vele együtt szárnyal. Ha ma tulajdonképpen az a legfőbb erénye, hogy bele tud olvadni ebbe a fantasztikus kollektív zenélésbe, hogy fel tud oldódni benne, talán pályája következő szakaszában, majd túl az ötvenen, olyan rendkívüli személyiségként áll együttese élére,

amely egyértelmű stílus- és interpretáció-meghatározó lesz”. Két évvel később maga Kroó ajánlja fel az összehasonlítás lehetőségét: „Zubin Mehta hosszú ideje dolgozik együtt az Izraeli Filharmonikusokkal, akik a szeme villanásából is értenek, s ő mint a saját együttesét ismeri és vezeti őket. Másféle kapcsolat ez, mint ami a New York-i Filharmonikusokhoz fűzi, úgy éreztem, bensőségesebb és talán inspirálóbb is. Mindenesetre az a Mehta, aki a Mahler-szimfóniát dirigálta, sokkal inkább hasonlított a fiatal Mehtához, akiért úgy rajongtunk és joggal, negyedszázaddal ezelőtt Budapesten. Különösen az V. szimfónia három belső tételét tolmácsolta kiválóan, a II. tétel markáns vonalait, a III. ízes bécsi tónusát és a lassútétel át-szellemültségét. Azt hiszem, hogy ez a tétel a kompozíció előadás-történetében is kivételes szépséggel szólalt meg ezen az estén. Mehta dirigálásában most nem volt nyoma semmiféle rutinnak, semmi felületességnek, csak a tehetsége és az egyszerűsége hatott.” Maga Mehta egyébként e különleges kapcsolatot gyakran nevezi szerelemnek.

Hol a haza?

Miközben Mehtát munkája és magánélete elsősorban az Egyesült Államokhoz, Indiához és Európához köti, sokan őt tartják a legjelentősebb és egyben a legtipikusabb izraeli karmesternek. Ehhez nyilván az is hozzájárul, hogy Mehta a zenei-művészi kérdéseken túl aktívan próbálja formálni az izraeli közvéleményt, Pinchas Zukermanhoz

és Daniel Barenboimhoz hasonlóan újra és újra állást foglal az arab-izraeli megbékélés kérdésében, valamint rendszeresen ad politikai gesztussal felérő koncertet.

FIRENZE ZENEI ÉKKÖVE

Mehta a Maggio Musicale zenekar élén

A büszke firenzeiek zenei múltjuk legnagyobb eseményének – talán joggal – az opera „feltalálását” tekintik. Erre hivatkoznak, ha a muzsika iránti szenvedélyes szeretetüket óhajtják kifejezni. A városi színház opera-zenekaraként induló Maggio Musicale Fiorentino rangját a fényes hagyomány örökségén kívül többek között az adja, hogy Európa egyik legrégebbi zenei fesztiválját rendezzi, 1933 óta három, majd nem sokkal később évi rendszerességgel. Az operaprodukciókhoz az elmúlt nyolc évtizedben olyan művészeket sikerült megnyerni, mint Max Reinhardt, Gustav Gründgens, Luchino Visconti, Franco Zeffirelli, Luca Ronconi, Bob Wilson, Giorgio De Chirico és Oskar Kokoschka, ami jelzi, hogy a firenzei fesztiválintendánsok mindig jó érzékkel találták meg az igényes kivitelű, ám konzervatívabb ízlést tükröző, valamint a modern, kísérletező szemléletű operajátszás közötti egyensúlyt. Az 1985 óta zeneigazgatóként dolgozó Zubin Mehta annak idején Riccardo Mutitól vette át a stafétabotot. Működésével maximálisan elégedett a toszkán nagyváros, hiszen a zenekar alapításának nyolcvanadik évfordulója alkalmából a Fiorino d'Oro-díjat adományozta az általa vezetett együttesnek.

Az immár fél évszázados izraeli kötődés kezdeti, anekdotikussá patinásodott éveit Mehta mindig szívesen idézi vissza: „Izraelhez fűződő kapcsolatom igen régi időkre nyúlik vissza. 1961-ben vezényeltem először az Izraeli Filharmonikus Zenekart. Helyettesíteni mentem, mert Ormándy Jenő, ez a kiváló karmester váratlanul megbetegedett. Rögtön a hangverseny után a koncertmester odajött hozzám, és azt mondta, hogy érzi, a következő huszonöt évben sokat leszünk még együtt. Utólag aztán kiderült, hogy még csak nem is túlzott. Nyolc évvel később a zeneigazgatójuk lettem, tehát a megjósolt időnél sokkal többet töltöttünk már el. Ezekben az években az izraeli nép iránti szeretetem, tisztelem és szolidaritásom egyre erősebb lett. Sokszor megköszönték már nekem azt, amit a zenekarért és az izraeli emberekért tettem, de az az igazság, hogy Izraeltől tiszter többet kaptam vissza mindabból, amit adni tudtam.”

Hol van Mehta hazája? Mindenhová tartozni nem ugyanolyan, mint sehová sem tartozni? „Elsősorban indiai vagyok, aztán izraeli, majd Los Angeles-i, végezetül pedig ott érzem otthon magam, ahová a munkám szólít.” Ám ha elsősorban indiai, akkor miért nem Indiát szolgálja teljes energiájával? – szól az obligát kérdés. „Ha például neves New York-i orvos lennék – apám akaratának megfelelően rövid ideig egyébként még orvosi tanulmányokat is folytatattam –, akkor talán jogos lenne a felvetés, hogy miért nem térek vissza hazámba, hogy ott gyógyítsak, ahol igazán nagy szükség volna rám. Ám én a nyugati zene szolgálatára tettem fel az életem, mit is csinálhatnék én Indiában?! Ezen a területen odahaza nincs is sok lehetőségem, nincs is igazán helyem. Izrael más. Tulajdonképpen együtt nőttem fel a modern Izraellel; a zenekarral a világ minden pontján játszhattam, a különböző művészeti ágak elképesztő tehetségeit láthattam-hallhattam. Zeneigazgatónak lenni ennél az együttesnél számomra különleges megtiszteltetés. Több mint 1600 hangversenyt adtunk közösen, némelyik felejthetetlen emlék. Például az 1967-es jeruzsálemi koncert a hatnapos háború után, vagy az 1971-es első németországi fellépés. Soha nem felejttem el azt az 1981-es koncertet sem, amikor az északi határvidéken a libanoniakért koncerteztünk, akik aztán együtt táncoltak a zenészeinkkel. 1991-ben, amikor iraki Scud rakéták csapódtak be izraeli területeken, szükségesnek éreztem, hogy azonnal Tel Avivba utazzam, szolidaritásomat kifejezendő. A legkülönlegesebb érzést azonban az Izraeli Filharmonikusok indiai koncertjén élhettem át. Huszonöt évig álmodtam erről a hangversenyről.”

Operában, képernyőn

Mehta jó érzéssel vett részt nagy médiaérdeklődést kiváltó produkciókban. Ilyen volt a Három tenor-koncert Rómában (1990), majd Los Angelesben (1994), vagy a Tosca „eredeti” helyszíneken forgatott élő közvetítése (1992), de ideszámíthatjuk a bécsi újévi koncertet is, amelyet négy alkalommal dirigált (1990, 1995, 1998,

2007). Mehta közreműködése garantált minőséget, tévedhetetlenül kiegyensúlyozott ízlést vitt ezekben a produkciókba, amelyek létrejöttéhez szükség volt a dirigens virtuóz alkalmazkodókészségére, nyugodtságára, valamint arra a képességre is, amely hagyja az adott konstelláció legjobb energiáit érvényesülni.

Ám Mehta számára a médianépszerűség nem öncél. Az 1990-es években radikális humanistaként állt ki különösen fontos ügyek mellett: 1994-ben Mozart Requiemjét vezényelte szarajevói muzikusokból álló zenekar élén a Szarajevói Nemzeti Könyvtár romjainál, 1999-ben Mahler Feltámadás-szimfóniáját dirigálta a Weimar melletti buchenwaldi koncentrációs táborban a Bajor Állami Zenekar és az Izraeli Filharmonikusok alkotta együttes élén, 1997–98-ban a kínai filmrendezővel, Zhang Yimou Firenzében majd Pekingben (a Tiltott Városban) állította színpadra a Turandotot.

Ugyanebben az évtizedben fonta szorosabbra együttműködését a Firenzei Maggio Musicale zenekarral (a Budapesti Tavaszi Fesztiválra is ezzel az együttesrel tér vissza – lásd keretes írásunkat), 1998-tól pedig nyolc éven keresztül a müncheni Opera zeneigazgatója is volt, ahol több mint 400 (!) előadást dirigált. A legjobb házakban vezénylő maestro (Metropolitan, Covent Garden, milánói Scala, Bécs, Chicago) operafelvételeit szerencsére már DVD-ről is csodálhatjuk, s ha a színpad nem is mindig tetszik, csukott szemmel kivétel nélkül tökéletes előadásokat élvezhetünk. Fodor Géza szavaival: „Mehta sziklaszilárd professzionalizmusa akkor is garancia a színvonalra, ha interpretációját nem röpíti a magasba ihletettséggé”.

(Zubin Mehta új Mahler-lemezéről a 40. olvasható kritika.)

A művész hivatalos honlapja:
www.zubinmehta.net

Zenei élményfürdő

Budapesti Tavaszi Fesztivál: március 18.–április 3.

Zubin Mehta mellett a nemzetközi zenei élet számos prominens szereplője teszi tiszteletét a Budapesti Tavaszi Fesztiválon 2011-ben is. Thomas Quasthoff, Mischa Maisky, a Bécsi Szimfonikus Zenekar csak néhány név közülük, és mindenképpen szenzációs előadást ígér a Jean-Christophe Spinosi vezette Ensemble Mattheus Vivaldi-produkciója is, olyan sztárok közreműködésével, mint Philippe Jaroussky, Veronica Cangemi és Jennifer Larmore.

◆ Mesterházi Gábor

A Budapesti Tavaszi Fesztivál (BTF) sokáig szinte az egyetlen olyan alkalom volt Budapest életében, amikor világsztárokkal találkozhatott a közönség. A „szinte” persze fontos e kijelentésben, hiszen nap mint nap látogattak a Zeneakadémiára azok a valódi gigászok, akikből ugyan nem mindig lett „sztár”, mégis a legmagasabb minőséget képviselték. De a kezdetektől a BTF feladata volt, hogy „neveket” lásson vendégül. Ők jobbára a szörnyű Budapest Kongresszusi Központban léptek fel, s tudni lehetett, hogy ha akkor nem, hát soha többé nem fogunk velük találkozni élőben. Budapest akkoriban Európa periferiája volt művészetmenedzselési szempontból is, melyben a parasztvakítás fontosabb szempontnak tűnt, mint valamilyen koncepció kidolgozása, illetve a főváros bekapcsolása Európa vérkeringésébe. Mégis szerettük a Tavaszi Fesztivált, ahogy a Skodát is: jobb híján.

„Csak” a hangja van

Aztán változott a helyzet. Ma már nap mint nap találkozhatunk világsztárokkal, és örvendetes, hogy köztük egyre többen térnek vissza. Ma Budapest jegyzett hely a művészek és menedzsmentjeik kalendáriumában. A BTF ezzel együtt évről évre továbbra is vendégül látja azokat a nagyságokat, akiket a közönség elvár. Ahogy mindig, a sztárok közt ma is vannak valódiak és konjunkturalovagok, akiket a mindenható marketing egy időre felröppent, aztán vagy belekapaszkodnak a hírnévbe, vagy nem – de ha „sztárok” maradnak is, sokszor kérdéses a valódi művészi minőség. Az alábbi szubjektív szemlében olyanokról lesz szó, akik – ha nem is egyformán, de – megütik a mércét, s egyikük sem tegnap kezdte pályafutását, és fellépnek az idei BTF-en. Számomra közülük a legnagyobb egyéniség **Thomas Quasthoff**. Az 1959-ben súlyos testi fogyatékkal született basszbariton hangilag olyan, amilyen nem születik minden évtizedben, és művészileg is a legkifinomultabbak közé tartozik. Talán épp azért, mert neki „csak” a hangja van, no meg a személyisége, mely roppant megnyerő. Quasthoff nem igazán való a mai korban: nekem Hans Hotttert juttatja eszembe, nemcsak zeneileg, sokoldalúságában is. Eleinte ugyan túlnyomó részben

Forrás: Jim Rakete / Deutsche Grammophon

Kifinomult sokoldalúság: Thomas Quasthoff

Bachot énekelt, ma már talán Mahler áll repertoárja középpontjában. Kezdetben kantátaénekesnek számított (bár – tudomásom szerint – első lemezén Loewe-balladákat énekelt), ma talán a daléneklés teszi ki elfoglaltságának legnagyobb részét; ő azon kiváltságosok közé tartozik, még a nagyok közt is, aki ezt megteheti. (Polgár László nyilatkozta egyszer, hogy szeretné, ha a daléneklés aránya nagyobb lenne, de a kor ez ellen dolgozik). 1995-ben ugyan megjelent vele egy Fidelio (Colin Davis vezényletével – azóta a Simon Rattle-féle felvétel sokkal híresebb lett), operaszínpadon csak 2003 óta játszik, hatalmas sikerrel. Emellett a jazzéneklés felé is rendszeresen kalandozik. A művészeknél „érvként” szokás felsorolni, ki mindenkiel lépett fel. Quasthoff esetében alighanem a helyzet fordítva áll: a vele fellépő karmesterek lehetnek büszkéek arra, hogy őt vezényelték.

Fotó: Lukas Beck

A Bécsi Szimfonikus Zenekar műsorán Kodály, Liszt, Brahms művei szerepelnek

Pedig korántsem volt könnyű ide eljutnia. Testi fogyatéka miatt nem tanulhatott zongorázni a konzervatóriumban, énekelni magánúton kezdett, miközben bementősködött és szinkronszínészkedett. A nagy lemeztársaságok sokáig egy-egy produkció után ejtették, a Hänsslernél futott be, többek közt Helmuth Rilling vezényelte barokk felvételeken. Néha azt gondolom, mindez nem véletlen – vagy másképp fogalmazva: aki kívül tud maradni a sztárgyártáson, abból lehet igazi klasszis.

(Március 23., Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem)

Nem összekeverhető

A **Bécsi Szimfonikus Zenekar** sem a legstároltabb együttes, még Európában sem. Fennállásuk száztizennyedik évében sem ismeri őket a világ úgy, mint a „nagy testvért” a Filharmonikusokat. Vannak városok, melyeknek két, szinte egyenrangú együttes jut (például London), és vannak olyanok, amelyeknek nem. Berlini hegedűs ismerősöm mesélte, aki rendszeresen kiségt a helyi szimfonikusoknál, hogy az az együttes abból él, hogy sokan összekeverik a két zenekart – így hívják meg őket Kínába, vagy így adják ki lemezeiket potom pénzért, nagy sikerrel. A Bécsi Szimfonikusokra ez nem áll: itt nem a „névrokonság”, hanem a valódi művészi minőség az, ami miatt mégis magasan jegyzik őket a zeneértők. Kezdetben például olyan műveket mutattak be, mint Bruckner IX. szimfóniája vagy Ravel Zongoraversenye balkézre, és szinte

minden neves karmester vendégeskedett náluk. 1945 után a két szürke eminenciás, Hans Swarowsky és Josef Krips alapította újra az együttest (nyolc hónap szünet után), az ötvenes években Karajan, a hatvanasban Sawallisch állt az élükön, majd Giulini és Rozsgyesztvenszkij váltotta egymást. Új korszak kezdődött életükben, mikor 2005-ben egyhangúlag választották meg mai vezető karmesterüket, Fabio Luisit, akinek szuggesztivitását és zeneértését személyesen is volt szerencsém tapasztalni, amikor a kilencvenes évek elején Mahler Ezrek szimfóniájában énekelhettem a keze alatt. Luisi is, együttese is „titkos favorit” – a nagy lemezkiadóknál hiába keressük felvételeiket, de ha hallhatjuk őket – mint például most, Fischer Ádám vezényletével –, akkor talán elgondolkozunk, hány „legjobb tíz” zenekar van a világon.

(Március 21., Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem)

Őrjöngő Lóránd sztárokkal

Szintén az értő közönség érdeklődésére számíthat az **Ensemble Matheus**, amely Vivaldi egyik operáját, az Orlando furioso címűt szólaltatja meg koncertszerűen a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Az 1727-ben komponált háromfelvonásos Vivaldi második nagy operakorszakából való. Őrjöngő Lóránd azonban korábban is foglalkoztatta, már 1714-ben elkészült Giovanni Alberto Ristori (1692–1753) operájának átdolgozásával. Ha van olyan Vivaldi-opera, amelyen nehéz unatkozni,

akkor az 1727-es Orlando az: mintegy háromórás terjedelme ellenére tele van zenei kísérletező kedvvel, a jellemábrázolás különösen a címszereplő esetében hoz váratlan fordulatokat, s noha a szokásosnál kevesebb az ária, Vivaldi a recitativo kifejezőerejére addig nem látott mértékben épít. A mű mai megszólaltatásának is akkor

Veronica Cangemi, a Vivaldi-opera egyik főszereplője

van értelme, ha az énekesek hangilag bármire képesek; Jean-Christophe Spinosi énekesei ilyenek. Az opera friss, pattogós és díjnyertes lemezfelvételéről Budapesten vizsgálhatjuk Veronicát (akinek az adottságairól 2008. január elsején Haydn Teremtésében személyesen is meggyőződhattunk), Jennifer Larmore-t (akit tavaly Thomas Hamletjében láthattak azok, akik a MET-közvetítésen ott lehettek) és Philippe Jarousskyt, akit aligha kell bemutatni. A barokk operák növekvő népszerűsége is mintha egyfajta „kerülőút” lenne a sztárvilágban: noha az említettek igazi csillagok (bár felteszem, főleg Jaroussky neve a „húzóerő”), a produkció mégsem csak ettől lesz jó – a közös munkát viszont nehezebb marketingelni, mint egy-egy nevet.

(Március 24., Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem)

Klasszikus karrier

Mischa Maisky a klasszikusan „megcsinált” sztárcellisták egyike. Úgy értem: ő az egyik (a másik Yo-Yo Ma). Ehhez minden adottsága megvolt, amikor 1973-ban, huszonöt évesen megnyerte a Gaspar Cassadó Nemzetközi Gordonkaversenyt: a hányattatott sors (másfél év munkatábor), a tanárok (például Rosztropovics Moszkvában, egyáltalán: az orosz iskola) és addigi versenygyőzelmek (Csajkovszkij-verseny, 1966), valamint a jó kiállítás. Rosztropovics mellé Piatigorskyt is „begyűjtötte” tanárnak, kapott ajándékba egy csellót (a képek tanúsága szerint meglepően picit, egy névtelen rajongójától – ez is szép és megkapó történet), majd remek kamarapartnerekre talált (még a hetvenes években Radu Lupuval, később Martha Argerich-csel lépett fel legtöbbször). Első Deutsche Grammophon-lemezét Bernstein vezényelte,

Mischa Maisky – sajátos művészet négy húron

Brahms Kettősversenyében partnere Gidon Kremer volt. Argerich és Kremer meg is maradt kamarapartnernek, később viszont vele sztárolták a fiatalokat, például Lang Langot, Sergio Tiempo-t vagy akár Vadim Repint is. Mostanában saját gyerekeit veszi szárnya alá, hátha ők is befutnak. Eljátszott szinte mindent, ami a hangszeren eljátszható (a „szinte” ismét fontos: azért messze nem ásta bele magát a XX. századba annyira, mint tanárai), számos művet át is írt (például a Goldberg-variációkat vonóstrióra). Ahogy kell, lemezei között igen magas százalékban találhatunk „recital”-jellegűeket. Hatvanhárom éves, még mindig fürtökben lobogó haja lassan teljesen megöszül, ráncai mélyülnek. Öt nappal fiatalabb Perényi Miklósnál.

(Március 18., Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem)

Fotó: German Gonzalez Ména

Forrás: Mat Hennek / Deutsche Grammophon

Pepe és Pinchas

Nehéz néhány oldalon ajánlani mindazt a szépet és jót, amivel az idei fesztivál kedveskedik a kultúra és zenekedvelő közönségnek. Két p-betűs művész még mindenképpen idekívánczolgat: a klasszikus gitár élő legendája, Pepe Romero és a hegedűvel-brácsával a kezében egyaránt világhírűvé lett Pinchas Zukerman.

Pepe Romero édesapja és családja Franco Spanyolországát otthagya települt az Egyesült Államokba, a művész ekkor már tizenhárom éves volt. Zenei pedigréje egyébként nem mondható rossznak: első tanára, édesapja, Celedonio Romero annál a Joaquín Turinánál tanult, aki Manuel de Falla egyik jó barátja volt. Pepe Romero szinte valamennyi jelentős zenekarral fellépett; csak néhány ezek közül: Orpheus Kamarazenekar, New York-i, Los Angeles-i Filharmonikusok, Londoni Szimfonikusok, az Academy of St. Martin-in-the-Fields kamarazenekar, a Suisse Romande zenekara. Díszvendége volt a Salzburgi Fesztiválnak, a Schleswig-Holstein-i Fesztiválnak, a Menuhin Fesztiválnak, de ilyen minőségében járt Oszakában, Granadában, Raviniában és a Hollywood Bowlban is. Játszott Jimmy Carternek és Richard Nixonnak, a spanyol királyi párnak, a walesi hercegnek és a pápának.

Azóta, hogy tizenöt évesen elkészítette első lemezét, több mint ötven szólóalbuma jelent meg. Játéka és tudása számos zeneszerzőt ihletett meg, de emellett, hogy a klasszikus gitár művésze, nagyszerű flamenco-játékos is. Apjával és testvéreivel megalapította a Romeros Quartetet; az együttest gyakran emlegetik a gitár királyi családjaként. Budapesten, az Uránia Nemzeti Filmszínházban március 20-án abból a gazdag repertoárból játszik egy csokorra való, amelynek nyelvezetét anyanyelvi szinten beszéli. Műsoron spanyol gitármuzsika, Milan, Sanz, Sor, Tárrega, Rodrigo, Torroba, Turina, Albéniz és Celedonio Romero alkotásai.

Bár Pepe Romero sem először jár Magyarországon, a Pinchas Zukerman vezette **Zukerman Chamber Players** neve bizonyára többeknek cseng ismerősen, hiszen a világhírű muzsikus által vezetett csapat az utóbbi néhány évben járt itt. Ezúttal a Thália Színházban, március 19-én

Forrás: Budapesti Fesztivalközpont

Pepe Romero, a klasszikus gitár élő legendája

A Zukerman Chamber Players névadója

Fotó: Paul Labelle / Budapesti Fesztivalközpont

szólaltatják meg a romantikus vonós kamarazenék nagy alkotásait, Schubert C-dúr vonósötösét, illetve Brahms f-moll zongoraötösét, bemelegítésül pedig Zukerman másodmagával játssza el Mozart hegedűre és brácsára írt egyik duóját. A művész 2002-ben alapította rugalmasan alakítható kamaraegyüttesét az újabb zenésznemzedékek támogatása és szakmai fejlődése érdekében, neves professzorok és ifjú tehetségek részvételével. A Zukerman Chamber Players több mint száz koncertet adott az elmúlt időszakban, négy nagyszerű CD-t készített, 2008 májusában megjelent albumukon Schubert Pisztráng-ötösét és Mozart Esz-dúr zongoranégyesét játsszák Yefim Bronfman közreműködésével. Rendszeresen koncerteznek az Egyesült Államok nagyvárosaiban, turnéztak Európában, Örményországban és Dél-Afrikában, Új-Zélandon, vendégszerepeltek Ravinia, Aspen, Tanglewood, Santa Fe kamarazenei fesztiváljain. Emellett felléptek a BBC londoni Proms koncertsorozatban és az amszterdami Concertgebouw-ban is.

Liszt minden mennyiségben

Ahogy azt megszokhattuk, a Budapesti Tavaszi Fesztivál eseményei több tematikus vonulatba rendeződnek. A „főtéma” 2011-ben a kétszáz éve született Liszt Ferenc; a rendezvény bő két hete alatt számos olyan izgalmas és különleges produkciónak lehetünk részesei, amelyek a zeneszerző nem közismert oldalát mutatják meg, kiváló előadók közreműködésével.

Herczku Ágnes énekművész és Zsoldos Bálint zongoraművész közreműködésével a Magyar Állami Népi Együttes Zenekara vezeti különös világba a hallgatót a Hagyományok Házában, március 24-én. A **Liszt Ferenc Pest-Budán** című esten megtudhatjuk, milyen zenei élményekben részesült Liszt Ferenc 1839–1840 telén, amikor magyarországi látogatásakor kiváló cigányzenészek előadását hallhatta pest-budai fogadóiban. E nagyszerű – sokszor kottát olvasni nem tudó – zenészek olyan virtuóz, improvizációkkal és variációkkal telített zenét játszottak, amely hatalmába kerítette a harmincéves utazó művészt, és végigkísérte hosszú életét. Hamarosan megszülettek a Magyar Rapszódiaék, Liszt „hazatalálásának” művészi dokumentumai.

Egy tizenéves operája

Másnap Liszt Ferenc egyetlen színpadi alkotását tűzik műsorra a Thália Színházban, a Szegedi Nemzeti Színház együttesének előadásában, az est második részében a Dante-szimfónia hangzik el, a Szegedi Kortárs Balett közreműködésével. A **Don Sanche avagy a szerelem kastélya** című egyfelvonásost tizenhárom éves korában írta Liszt, és a párizsi operaházban mutatták be 1825. október 17-én, annak a Rodolphe Kreutzernek a vezényletével, akinek Beethoven híres szonátájának az ajánlása szól. A librettó számos olyan színpadi eszközt használ, amely hatásos megzenésítést tesz lehetővé: paraszttánc, égből aláereszkedő Cupido, álomária, viharjelenet, harc, temetési menet, záróbalett. Liszt egyébként többször próbálkozott a műfajjal, de befejezett színpadi műve csak ez az egy fiatalkori alkotás maradt. Nem kevesebb, mint 111 oldal vázlatot készített egy Byron-szövegből adaptált operához; a Sardanapale című művet a bécsi Kärtner-Theaternek szánta egy másikkal együtt, amely vagy a Marguerite, vagy a Richard de Palestine lett volna, Walter Scott regénye nyomán. A kutatók szerint Lisztnek még az 1850-es évek végén is voltak operakomponálási szándékai, utána azonban úgy döntött, hogy nem kísérelte tovább a műfajjal. A francia író-költő, Jean-Pierre Claris de Florian regénye nyomán komponált Don Sanche remekül megírt zene, természetesen nem sok köze van a szerző érett stílusához. Több évtizedig elveszettnek hitték, mígnem 1903-ban megtalálták a partitúrát. Liszt halála után majdnem száz évvel, 1977-ben adták újra elő; felvétel 1986-ban készült belőle, Pál Tamás vezényletével,

Forrás: Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont

A gyermek Liszt Ferenc, néhány évvel a Don Sanche komponálása előtt (A Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont szíves engedélyével)

vel, Hamari Júlia, Gáti István, Zádori Mária és Komlósi Ildikó közreműködésével. A mostani előadást is Pál Tamás dirigálja.

A dalnak szárnyán

Két dalest is szerepel a fesztivál kínálatában. A **fiatal és idős Liszt** című esten Wiedemann Bernadett és Virág Emese lép fel, részben azzal a műsorral, amely nemrég megjelent, izgalmas műsor-összeállítású lemezükön is hallható, és amelyről a Gramofon 2010–2011. téli számának 44. oldalán olvasható recenzió. A Kogart Házban, március 26-án egy-egy dal több változatban szólal meg, valamint hallhatunk szólószongorára írt alkotásokat is, például a Villa d'Este szökőkútjait, a Három Petrarca-sonettet, illetve Liszt átíratát Wagner Trisztán és Izolda című operájának azóta is népszerű részletéből. Mint a neves Liszt-kutató, Alan Walker írja a dalokról, a zongoristák királya időnként megkívánja, hogy a zongorista ne csupán pusztá harmóniai háttérrel biztosító kísérő legyen, hanem vállaljon vezető szerepet a zenei folyamatban.

A Die drei Zigeunerben, amely a koncerten szintén elhangzik, például olyan zongoristára van szükség, aki legalább a Magyar rap-szódiák technikai kívánalmainak eleget tud tenni.

Öt nappal később, március 31-én **Bátori Éva** és **Selmeczi György** lép fel ugyanitt, hogy Liszt csodálatos daltermésének legszebb darabjait szólaltassa meg, sőt kiegészítik ezt a dal műfaj további hazai művelőinek alkotásaival. Érdekes, hogy a tizennyolc éves Bartók Béla a német romantikus dalhagyományt folytató Öt dalát is hallhatjuk, valamint számos más olyan művet is, amely ritkán csendül fel koncerten. Elhangzik Petrovics Emil Shakespeare-dalokönyve, Selmeczi György Minutes volantes című ciklusa, valamint Orbán György Kilenc erdélyi madrigálja.

Misztikus szakralitás több helyszínen

A 2011-es Budapesti Tavasz Fesztivál fegyverténye, hogy olyan mélységben és gazdagságban mutatja be az egyházzenesz Liszt Ferencet, ezt a köztudatban még mindig zongoravirtuózként élő muzsikust, ahogyan a következő évtizedekben bizonyára nem lesz módunk. A Belvárosi Szent Mihály templomban a Strausz Kálmán vezette **Honvéd Férfikar**, Rózsa Ferenc vezetésével, Nagy László Adrián orgonaművész közreműködésével kizárólag Liszt egyházi alkotásainak szenteli a műsort március 28-án. Olyan különleges kompozíciók hangzanak el, mint az Ima Paulai Szent Ferenchez, a 116. és a kései 129. zsoltár, a több Pater noster egyike, a Domine salvum, fac regem, az Ave maris stella második változata, valamint a Cantico di San Francesco.

Másnap a szlovákiai kóruséneklés elsőrangú reprezentánisa, a Blanka Juhaňáková vezette Szlovák Filharmónia Kórusa énekel ugyanezen a helyszínen. Liszt szerzetesi módon puritán, ugyanakkor progresszív kompozícióját, a Via crucis ciklust szólaltatják meg, a hangverseny második részében pedig a modern cseh kórusművészet egyik legnagyobb darabjával, Zdenk Luká (1928–2007) Tisztelet a teremtőknek című alkotásával ismertetik meg a különlegességekre fogékony hazai közönséget. A zenei triptichon 1980-ban keletkezett, és három festőművész – Michelangelo, Rembrandt, Picasso – alakját idézi meg. Szerzője a cseh zenei élet meghatározó személyisége volt: több mint egy évtizeden át a Cseh Rádió Plzeni stúdiójában dolgozott, ebben az időszakban alapította és hosszabb ideig vezette a Ceska Pisen (Cseh ének) elnevezé-

A Stuttgarter Kammerchor alapítója és vezetője, Frieder Bernius

sű, ma is elismert vegyeskart. Zeneszerzői nyelvére erősen hatott a cseh folklór és Carl Orff stílusa. Műveit különösen gazdag melodikus invenció jellemzi, rendkívül termékeny volt, műjegyzéke több mint háromszázharminc művet számlál.

Liszt egyik – ha nem a – legterjedelmesebb kompozíciója, a **Krisztus oratórium** szenírozva, Mispál Attila rendezésében kerül a Művészetek Palotájában a Fesztivál Színház színpadára március 29-én, a debreceni Csokonai Színház előadásában. Kocsár Balázs többek között a Debreceni Filharmonikus Zenekart, a Csokonai Színház Kórusát, a Debreceni Kodály Kórust vezényli a produkcióban, amelyben neves hazai és külföldi énekművészek is közreműködnek a színészek mellett.

Március 30-án a Szent István Bazilikában az európai kar nagyközönség egyik szaktekintélye, **Frieder Bernius** vezényli Liszt és Verdi egyházi alkotásait az általa negyvenhárom éve (!) alapított és vezetett **Stuttgarter Kammerchor**, valamint az **Óbudai Danubia Zenekar** élén. A német együttes és vezetője fantasztikusan gazdag diszkográfiával dicsekedhet a Carus Verlag színeiben, és nemcsak több mint hetven lemezeit, hanem a felvett művek kuriózum-értékét, az énekelt repertoár extrém szélességét tekintve is az élvonalba tartoznak. ■

A Budapesti Tavasz Fesztivál hivatalos honlapja: www.btf.hu

Számvetés

Fischer Iván hatvanéves

Fischer Iván életének majdnem a felét a Budapesti Fesztiválzenekar élén töltötte el. A kerek évforduló jó alkalom a visszatekintésre, a változások diagnosztizálására, sikerek és kudarcok összegzésére. Erre kértük az ünnepelt művészt.

G.: Ha visszatekint a Fesztiválzenekar alapításának idejére, ön miben változott meg leginkább?

F. I.: Nagyon ügyetlen vagyok a régi filmekben, túl sokat mozgok, bár átsüt valami jófajta zenei szándék az igyekezeten. A próbamódszerem már akkor is radikális volt; akkor is úgy éreztem, fel kell szabadítani a zenészek saját kreativitását, érzelmi részvételét, fantáziáját. Mindig jó barátainknak tekintettem a zenekari muzikusokat, ugyanakkor megpróbáltam jól szervezni a munkát, hogy fegyelem legyen, amit mindenki igényel. Nálunk soha nem volt főnökösködés, rangkórság. A koncertműsorok összeállításában már érezhető finom változás. Az első tíz-húsz évben a szerint választottam, hogy a zenekar éppen hol tart, mitől fejlődik, miben tud a legjobban megnyilvánulni. Szinte fanatikus céloom volt, hogy létrehozom a lehető legjobb zenekart, amely gyökeresen más, mint a világ hagyományos zenekari. Ez a cél nem változott, de egyre erősebb a közönség különböző rétegei iránt érzett érdeklődés, hogy mit is kellene nekik most éppen hallgatniuk.

G.: Hogyan változott zenei ízlése?

F. I.: Régi felvételeimet néha óvatosabbnak érzem, sőt emlékszem is, milyen sokat dolgoztunk az ízléses megszólaláson. Ez összefügg az előző témakörrel: ha a zenekar fejlesztése a cél, akkor az előadás is erre koncentrál, tehát nincs lehetőség erős, váratlan, meghökkentő megoldásokra. Azt hiszem, most több ilyesmit engedek meg magamnak, tehát az olvasat személyesebb. Amíg a zenekar fejlesztése kötött le, csak külföldi fellépéseimen, vendégkarmesterként engedtem el magam annyira, hogy magamban mélyebbre ásva olyan megoldásokhoz jussak el, amelyek esetleg szokatlanok. Most már ezek itthon is gyakoribbá váltak.

G.: Régebben más zenéhez álltak önhöz közel, mint most?

F. I.: Minden korszakomnak megvoltak a kedvencei. Ma már azt is tudom, hogy más az, hogy kedvenc, és más az, hogy valamit jól tudok előadni. Gyakran bémultsághoz vezet egy mű túlságos tisztelete, és sokáig tart, míg egy karmester rájön: ezt a darabot ugyan imádom, de nem nekem való. Még később, úgy hatvan közelében arra is rá

Forrás: Budapesti Fesztiválzenekar

lehet érezni, hogyan oldjuk meg ezt az ellentmondást. Schumann tizenöt éve félretettem, most kezdek újra hozzányúlni.

G.: Mire a legbüszkébb, és mit érez nagy kudarcnak az elmúlt hatvan évből?

F. I.: Büszke vagyok arra, hogy már harmincegy évesen megéreztem, új stílusú, új mentalitású zenekart szeretnék létrehozni, és ezt radikálisan végig is vezettem. Ugyanakkor nem sikerült a magyar zeneérettel békés kapcsolatot kialakítani; a Fesztiválzenekart körülvevő irigység nem enyhült. Ez az én kudarcom is, mert fiatal koromtól arról álmodoztam, segítsünk egymásnak, legyünk büszkéek egymásra. A közeget nem sikerült megreformálni.

G.: Milyen terveik vannak a közeli és távoli jövőre?

F. I.: Például szeretnék létrehozni egy régi hangszereken játszó együttest a Fesztiválzenekaron belül. Szeretnék operatársulatot is kialakítani, és minél többet komponálni. Jövőre vezényelem először a Parsifalt az amszterdami operában, egyre több Messiaen-mű motoszka a fejemben, sokáig folytathatnám...

G.: Milyen művészekkel és együttesekkel szeretne még együtt zenélni?

F. I.: A legnagyobb örömet az szerzi, ha felfedezhetek fiatal tehetségeket – szerencsére sokan vannak. A hosszú távú együttműködés érdekel; akkor tudok önmagam lenni, ezért is örülök annak, hogy a Berlini Konzerthaus-orchester 2012 augusztusától három évre kinevezett vezető karmesterének.

A Budapesti Fesztiválzenekar hivatalos honlapja:
www.bfz.hu

**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

2011. április 6., 19.30 • BBNH

SZIMFONIKUS FELFEDEZÉSEK

**BORBÉLY LÁSZLÓ ÉS AZ
ALBA REGIA SZIMFONIKUS ZENEKAR**

Vezényel: **Drahos Béla**

2011. április 16., 19.30 • BBNH

VILÁGSZTÁROK A LISZT FERENC KAMARAZENEKARRAL

SZERGEJ NAKARJAKOV

2011. április 21., 19.30 • BBNH

**A NAGYBÖJTŐL A FELTÁMADÁSIG
DEÁK LÁSZLÓ ORGONAESTJE**

2011. április 29., 19.30 • BBNH

SZIMFONIKUS FELFEDEZÉSEK

RÁNKI FÜLÖP ÉS A CONCERTO BUDAPEST

Vezényel: **Keller András**

2011. május 13., 19.00 • FSZ

**BUDAPESTI KAMARAOPERA
HÄNDEL: SEMELE**

2011. május 23., 19.30 • BBNH

**HOMMAGE À LIGETI
UMZE KAMARAEGYÜTTES**

Vezényel: **Rácz Zoltán**

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

STRATÉGIAI MÉDIA-
PARTNEREINK

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztárakban (1095 Budapest, Komor Marcell u. 1., tel.: 555-3300 és 1061 Budapest, Andrássy út 28., tel.: 555-3310), valamint az ismert jegypénztárakban.

Online jegyvásárlás: www.mupa.hu

A Múpa szakmai támogatója a Liszt Akadémia.

ISO 9001:2000